

Raadsmemo – Aanpak dakloosheid in Fryslân 2026–2032

Disclaimer

De aanpak van dakloosheid is een complexe en weerbarstige opgave. Er zijn geen snelle of eenvoudige oplossingen. Tegelijkertijd is het een noodzakelijke opgave voor iedere gemeente, groot én klein. De ervaring leert dat niets doen of afwachten niet leidt tot lagere kosten of minder problematiek, maar juist tot escalatie, hogere maatschappelijke kosten en menselijke schade. Deze memo biedt u als raad achtergrond en overzicht, zodat u goed geïnformeerd bent over de gezamenlijke Friese koers.

Aanleiding en context

In Nederland is in 2022 het Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis vastgesteld. Daarmee heeft Nederland zich gecommitteerd aan de ambitie om dakloosheid uiterlijk in 2030 te beëindigen. Gemeenten, het Rijk, woningcorporaties en zorgaanbieders hebben hierover bestuurlijke afspraken gemaakt. Ook de Friese gemeenten hebben zich aan deze afspraken verbonden. In Fryslân is daarom gewerkt aan een Regionaal Beleidskader en Actieplan Aanpak Dakloosheid, dat voortbouwt op de ervaringen uit de Brede Aanpak Dakloosheid Fryslân (BAD) (2020–2026) en aansluit bij landelijke ontwikkelingen.

Deze memo is bedoeld om de nieuwe gemeenteraden inzicht te geven in wat dakloosheid anno nu inhoudt, waarom dit ook voor kleinere gemeenten relevant is, welke opgave er regionaal en lokaal ligt en hoe de planning richting besluitvorming verloopt.

Dakloosheid: meer dan het klassieke beeld

Bij dakloosheid wordt vaak gedacht aan mensen die zichtbaar op straat leven. Dat beeld is onvolledig. In de Friese en landelijke aanpak wordt gewerkt met de ETHOS-light definitie. Daaronder vallen ook mensen die tijdelijk bij vrienden of familie verblijven, jongeren zonder vaste woonplek, mensen in tijdelijke of instabiele woonvormen, mensen die een instelling verlaten zonder vervolghuisvesting en mensen met een dreigende huisuitzetting. Dit betekent dat dakloosheid in vrijwel iedere gemeente voorkomt, ook als dit niet direct zichtbaar is op straat. Juist in kleinere gemeenten is vaak sprake van verborgen dakloosheid.

Waarom dit een opgave is voor alle Friese gemeenten

Dakloosheid is geen exclusief probleem van centrumgemeenten. Preventie en vroegsignalering vinden lokaal plaats, dicht bij inwoners. Dakloosheid voorkomen is altijd beter, goedkoper en menswaardiger dan opvang achteraf. Wanneer problemen escaleren komen inwoners vaak alsnog in de regionale maatschappelijke opvang terecht, met hogere kosten en zwaardere problematiek. Inwoners stromen idealiter uit opvang terug naar hun herkomstgemeente. Dat vraagt om lokale inzet op wonen, nazorg en begeleiding. Zonder actieve lokale betrokkenheid ontstaat druk op regionale voorzieningen en lopen de kosten verder op.

De gezamenlijke inhoudelijke koers (NAD naar Fryslân)

De Friese aanpak volgt de zes actielijnen uit het Nationaal Actieplan Dakloosheid (NAD):

1. *Versterken van bestaanszekerheid*: gericht op het voorkomen dat financiële problemen leiden tot dakloosheid door inzet op inkomen, schulden en toegang tot regelingen.
2. *Preventie*: het zo vroeg mogelijk signaleren en voorkomen van dakloosheid, onder meer bij huisuitzettingen, uitstroom uit instellingen en relatiebreuken.
3. *Wonen Eerst*: een stabiele woonplek vormt het startpunt voor herstel; opvang is tijdelijk en geen eindoplossing.
4. *Verbeteren van de uitvoeringspraktijk*: snelle, integrale hulp met duidelijke regie, in Fryslân onder andere via de Centrale Toegang en Regie.
5. *Ervaringskennis*: structurele inzet van ervaringsdeskundigheid in beleid en uitvoering.
6. *Speciale aandacht voor kwetsbare groepen*: jongeren, vrouwen, LHBTIQ+ personen en dakloze EU-migranten.

Deze koers vraagt om een fundamentele transformatie van opvang naar wonen, met behoud van een noodzakelijke regionale basisinfrastructuur.

Regionale en lokale verantwoordelijkheden

Regionaal worden voorzieningen georganiseerd die gezamenlijk noodzakelijk zijn, zoals maatschappelijke opvang (MO), de Centrale Toegang en Regie, regionale zorgvoorzieningen en monitoring. Lokaal ligt de verantwoordelijkheid bij gemeenten voor preventie, vroegsignalering, nazorg, beschikbaarheid van woonoplossingen, borging van bestaanszekerheid en een integrale samenwerking tussen wonen en het sociaal domein. Ook beeldvorming is een lokale opgave: *“dakloosheid is een maatschappelijk probleem en geen individueel falen.”*

Financiële schets

De kosten voor maatschappelijke opvang lopen al meerdere jaren op, zowel landelijk als regionaal. Dit hangt samen met de toenemende complexiteit van problematiek, langere verblijfsduur in opvang door woningtekorten en onvoldoende preventie aan de voorkant. Niet investeren in preventie leidt aantoonbaar tot hogere kosten achteraf op het gebied van opvang, zorg en veiligheid. De beweging naar Wonen Eerst en betere uitstroom is daarmee niet alleen inhoudelijk wenselijk, maar ook noodzakelijk voor financiële houdbaarheid. Vroeg investeren lokaal voorkomt hogere regionale lasten op de langere termijn.

Planning en besluitvorming

In het voorjaar van 2026 is het *concept* Regionaal beleidskader aanpak Dakloosheid Fryslân opgeleverd. In juni 2026 heeft de bestuurlijke bespreking en regionale afstemming plaatsgevonden, onder meer in samenhang met besluitvorming over de borging van projecten

uit de Brede Aanpak Dakloosheid Fryslân (BAD). Tegelijkertijd heeft er afstemming plaatsgevonden met de cliënten- en adviesraden binnen Fryslân.

In het laatste kwartaal van 2026 vindt instemming van het *definitieve* regionaal beleidskader Aanpak Dakloosheid 2026-2032 plaats door de 18 Friese colleges en in het begin van 2027 wordt het beleidskader vastgesteld in alle gemeenteraden.

Vanaf 2027 start de uitvoering, monitoring en jaarlijkse voortgangsrapportage.

Tot slot voor uw raad

Van gemeenteraden wordt gevraagd kennis te nemen van de breedte van dakloosheid, het belang van preventie en wonen te onderschrijven, ruimte te bieden aan regionale samenwerking en lokaal alert te blijven op signalen en uitvoeringsknelpunten. De ambitie is groot en de opgave complex, maar de noodzaak is onmiskenbaar: iedereen heeft recht op een thuis, ook in Fryslân.